

CÂTEVA DATE DESPRE LOCUIREA DE TIP BOIAN-VIDRA DE LA RADOVANU-*LA MUSCALU*, JUD. CĂLĂRAȘI

Cristian Eduard Ștefan*

Keywords: pottery, Boian-Vidra, settlement, Early Eneolithic, old excavations, chronology.

Cuvinte cheie: ceramică, Boian-Vidra, așezare, eneolitic timpuriu, săpături vechi, cronologie.

Some Data About Boian-Vidra Type Habitation from Radovanu-*La Muscalu*, Călărași County

Abstract

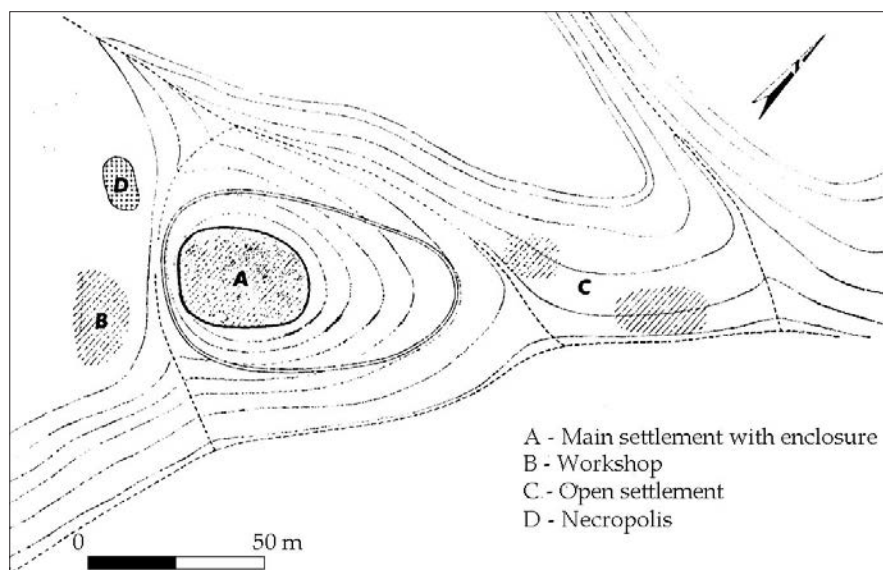
In this contribution the author presents a group of archaeological materials from the eneolithic settlement of Radovanu-La Muscalu, Călărași County. Their provenance is from a Boian-Vidra archaeological layer who was discovered under the four Boian-Spanțov settlements from Radovanu and they are unpublished. Their publication is necessary keeping in consideration the scarcity of other published materials belonging to the Vidra phase of Boian culture from the literature.

Introducere

Cercetările arheologice efectuate de Eugen Comșa în așezarea eneolitică de la Radovanu-*La Muscalu* (jud. Călărași) au durat trei decenii (1960–1990) cu rezultate spectaculoase, multe dintre aceste rezultate fiind încă nepublicate. Așezarea cuprinde patru zone majore de interes, cercetate de-a lungul celor trei decenii: „acropola”, zona joasă, zona „atelierelor” și necropola¹ (Fig. 1).

În așezarea înaltă („acropola”) au fost cercetate patru locuiri de tip Boian-Spanțov, suprapuse, cu locuințe de suprafață (una în nivelul cel mai vechi – 4, patru în nivelul 3, și câte douăsprezece în nivelurile 2 și 1), cu numeroase materiale arheologice (ceramică, unelte de zilex, rocă, os și corn, figurine antropomorfe și zoomorfe, modele de locuințe etc.)².

Fig. 1. Așezarea eneolitică de la Radovanu-*La Muscalu* (după Comșa 1990, cu modificări) / The chalcolithic settlement from Radovanu-*La Muscalu* (after Comșa 1990, modified).

* Institutul de Arheologie Vasile Pârvan, Str. Henri Coandă, nr. 11, 010667, București.

¹ Comșa 1990, 68–70.

² Comșa 1974, 14–18, 115–117, 133–135, 159–164, 196–197, 216–218; Comșa 1990.

Încă de la începutul cercetărilor arheologice de la Radovanu (1962), Eugen Comșa a observat că la baza celor patru locuiri Boian-Spanțov din această așezare există o altă locuire eneolitică, mai veche. Locuirea de tip Boian-Vidra este menționată, pe scurt, în rapoartele și sintezele cu privire la așezarea de la Radovanu-*La Muscalu*, mai ales în anii '80³. Se pare că această locuire a fost de scurtă durată și a constat într-o locuință de suprafață poziționată în partea de sud vest a așezării, alte amănunte nefiind precizate. Peste nivelul Boian-Vidra de circa 30 cm grosime „s-a depus un strat subțire de humus străvechi”, și apoi peste acesta s-au succedat locuirile ulterioare de tip Boian-Spanțov. Ni se pare importantă precizarea lui Eugen Comșa conform căreia, la baza locuirii Boian-Spanțov, s-a observat o dungă neagră de 5 mm grosime provenind de la vegetația arsă cu ocazia fondării noii așezări⁴.

Locuințe de suprafață aparținând fazei Vidra a culturii Boian au mai fost cercetate de-a lungul vremii în diverse așezări precum Boian A, Vidra, Tangâru, Glina⁵, Vlădiceasca⁶ sau Sultana-*Malu Roșu*⁷. Datele sunt foarte puține, dar din analiza lor putem spune că locuințele Boian-Vidra aveau planul rectangular, podele-platformă, iar pereții erau ridicați în sistemul paiantă. Acoperișul era construit probabil în două ape, lucru presupus pe baza observării modelelor de locuințe descoperite în așezări. Singurele informații cu privire la organizarea internă a unei așezări Boian-Vidra le avem de la Glina, din păcate fără ilustrații. Se pare că cele 10 locuințe de aici erau dispuse pe axul lung al așezării, pe două șiruri, la distanțe de circa 7–8 m una de cealaltă⁸.

Observații mai detaliate s-au făcut cu prilejul cercetărilor arheologice de la Tangâru din 1934. Locuințele de aici aveau dimensiunile de circa 6 × 3,50 m, forma rectangulară, parii din fiecare colț fiind mai groși decât ceilalți, intermediari. Între aceștia din urmă se făceau împletituri din nuiele peste care se punea lipitură de lut amestecat

cu paie de cereale. Pentru una din locuințele de aici s-a presupus că acoperișul era piramidal, deoarece în centrul ei a fost descoperită o groapă de la un par foarte gros care ar fi putut susține un astfel de acoperiș⁹. Această locuință a beneficiat și de o reconstrucție axonometrică, pe care i-o datorăm arhitectului Călin Hoinărescu¹⁰ (Fig. 2).

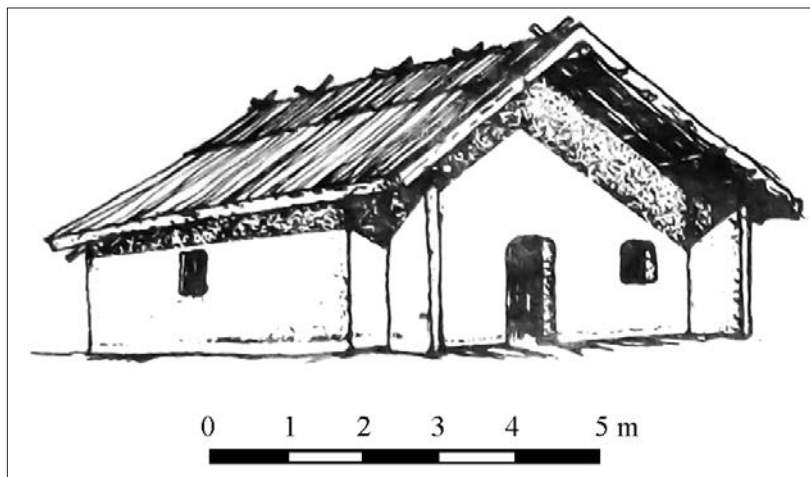

Fig. 2. Propunere de reconstituire a unei locuințe de suprafață de tip Boian-Vidra de la Tangâru (după Hoinărescu et alii 1989). / Virtual reconstruction of a Boian-Vidra dwelling from Tangâru (after Hoinărescu et alii 1989)

Ceramica

Lotul ceramic analizat de noi provine dintr-o cutie găsită separat de restul materialului de la Radovanu-*La Muscalu*. Pe unele dintre pachete era scrisă, alături de numele așezării și anul săpăturii, sintagma „locuință colț sud-vest”, iar pe altele „sub nivelul 4; platformă sud”. Aceasta înseamnă că o parte dintre ele provin din locuința Boian-Vidra de la Radovanu, iar cealaltă parte din nivelul corespunzător acestei locuințe, menționat de noi mai sus.

Ceramica poate fi împărțită în trei categorii, după tipurile de pastă: grosieră, intermediară și fină. Ca degresant cel mai frecvent au fost folosite cioburile pisate, mai rar nisip, calcar pisat sau pleavă. Suprafețele vaselor au fost fie netezite, fie barbotinate, iar în alte cazuri lustruite până căpătau un luciu metalic. Acesta din urmă reducea foarte mult porozitatea vaselor, care erau folosite în manipularea lichidelor, cel mai probabil. Ca forme, am putut reconstitui diferite tipuri de *castroane* (Pl. I/5; Pl. II/5; Pl. III/1, 6; Pl. IV/1, 2, 5, 6; Pl. V/1–5), *oale* de diverse tipuri (Pl. I/1–4, 6; Pl. II/6; Pl. III/5; Pl. V/7), *cupe* elegante cu picior cilindric sau tronconic (Pl. II/1; Pl. III/2, 4; Pl. IV/3; Pl. V/6), diferite tipuri de *capace* (Pl. II/2–4; Pl. III/3). Pe unul din fragmentele

³ Comșa 1980, 25; Comșa 1986, 41; Comșa 1990, 16.

⁴ Comșa 1980, 25.

⁵ Comșa 1974, 154–156.

⁶ Șerbănescu 2013, 315–316.

⁷ Opriș – Bălășescu – Lazăr 2012, 81.

⁸ Comșa 1974, 156.

⁹ Comșa 1974, 155.

¹⁰ Hoinărescu et alii 1989, 6 și Fig. 2/1.

ceramice analizate am observat amprenta unui deget, probabil indexul (Pl. IV/4).

Tipurile de decor sunt specifice fazei Vidra a culturii Boian, așa cum au fost definite cu mai multe decenii în urmă¹¹. Astfel, am putut observa șanțurile înguste, orizontale, verticale sau oblice, umplute cu pastă albă, incizii paralele, verticale, pe buza sau umărul vaselor, decorul de tip „rețea” alcătuit din incizii verticale și orizontale (sau oblice), intervalele fiind umplute cu pastă albă; au mai fost folosite pictura cu grafit (mai rar), brăurile alveolare, diverse creștături oblice sau canelurile orizontale.

Cronologie relativă și absolută

Pentru faza Vidra a culturii Boian nu există date radiocarbon, după cunoștințele mele, așa că voi încerca să-i stabilesc intervalul cronologic prin comparația cu fazele culturii Boian care o preced și succed, respectiv prin comparația cu celelalte culturi precedente, contemporane și ulterioare. Date radiocarbon există numai pentru ultima fază a culturii Boian (Spanțov). Coroborarea acestora cu datele de la sud de Dunăre a dus la concluzia că faza Spanțov a existat în intervalul 4900–4550/4525 BC¹².

Pe de altă parte știm că în nivelul Vădastra I din așezarea eponimă au fost descoperite „importuri” liniar-ceramice și Boian-Bolintineanu¹³. Pentru cultura linar-ceramică dispunem de două date absolute de la Târpești, care plasează această etapă târzie a culturii în intervalul 5300–5100 BC¹⁴, iar trei date de la Măgura Buduiasca și o a patra de la Vădastra ne dau intervalul de 5200–5000 BC pentru cultura Vădastra¹⁵.

În altă ordine de idei, este binecunoscut „importul” Boian-Giulești din mediul Szakálhát clasic de la Furugy (Békésszentandrás)¹⁶, cultura Szakálhát încadrându-se, în linii mari, în intervalul 5200–4900 BC¹⁷. O serie de date pentru Poljanica II/III, sincronă în bună parte cu Boian-Vidra, ne dau intervalul 5100–4815/4735 BC¹⁸, iar în așezarea Hamangia III de la Cheia au fost descoperite relativ recent „importuri” Boian-Vidra¹⁹. O dată radiocarbon prelevată din această așezare a dat intervalul 5020–4797 BC²⁰.

Coroborând toate aceste date, putem plasa cu aproximație faza Vidra a culturii Boian în intervalul 5000–4800/4700 BC, perioadă în care se trece la așezările de tip *tell* la nord de Dunăre.

Mulțumiri: Colegei Cristina Georgescu pentru desenele de la Planșele I–V.

BIBLIOGRAFIE

Bem 2000–2001

C. Bem, *Noi propuneri pentru o schiță cronologică a eneoliticului românesc*, Pontica XXXIII–XXXIV, 2000–2001, 25–121.

Berciu 1961

D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961.

Comșa 1974

E. Comșa, *Istoria comunităților culturii Boian*, București, 1974.

Comșa 1980

E. Comșa, *Săpăturile arheologice de la Radovanu*, MCA, A XIV-a Sesiune Anuală de Rapoarte, Tulcea, 1980, 25–28.

Comșa 1986

E. Comșa, *Rezultatele săpăturilor arheologice de la Radovanu*, MCA, A XVI-a sesiune Anuală de Rapoarte, Vaslui, 1982, (1986), 41–44.

Comșa 1990

E. Comșa, *Complexul neolitic de la Radovanu*, CCDJ VIII, 1990, 5–126.

Ehrich – Bankoff 1992

R.W. Ehrich, H.A. Bankoff, *Geographical and Chronological Patterns in East Central and Southeastern Europe*, in R.W. Ehrich (ed.), *Chronologies in Old World Archaeology*, Chicago University Press, 1992.

Hertelendi et alii 1995

E. Hertelendi, N. Kalicz, P. Raczky, F. Horváth, M. Veres, E. Svingor, I. Futó, L. Bartosiewicz, *Re-evaluation of the Neolithic in Eastern Hungary based on calibrated radiocarbon dates*, Radiocarbon 37, 2, 1995, 239–244.

Hoinărescu et alii 1989

C. Hoinărescu, I. Popa, Șt. Olteanu, C. Moisescu, B. Vancea, C. Niculiu, Gh. Polizu, *Locuința sătească din România. Studii de arhitectură tradițională în vederea conservării și valorificării prin tipizare*, București, 1989.

Lazarovici – Lazarovici 2006

C.M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *Arhitectura Neoliticului și Epocii Cuprului din România. Neoliticul*, Iași, 2006.

¹¹ Berciu 1961, 390–394; Comșa 1974, 107–114.

¹² Bem 2000–2001, 39–43.

¹³ Mateescu 1961, 60.

¹⁴ Lazarovici – Lazarovici 2006, 461.

¹⁵ Thissen 2013, 26, Tab. 2.

¹⁶ Makkay 2002, 56–68 și Pl. I/Fig. 1.

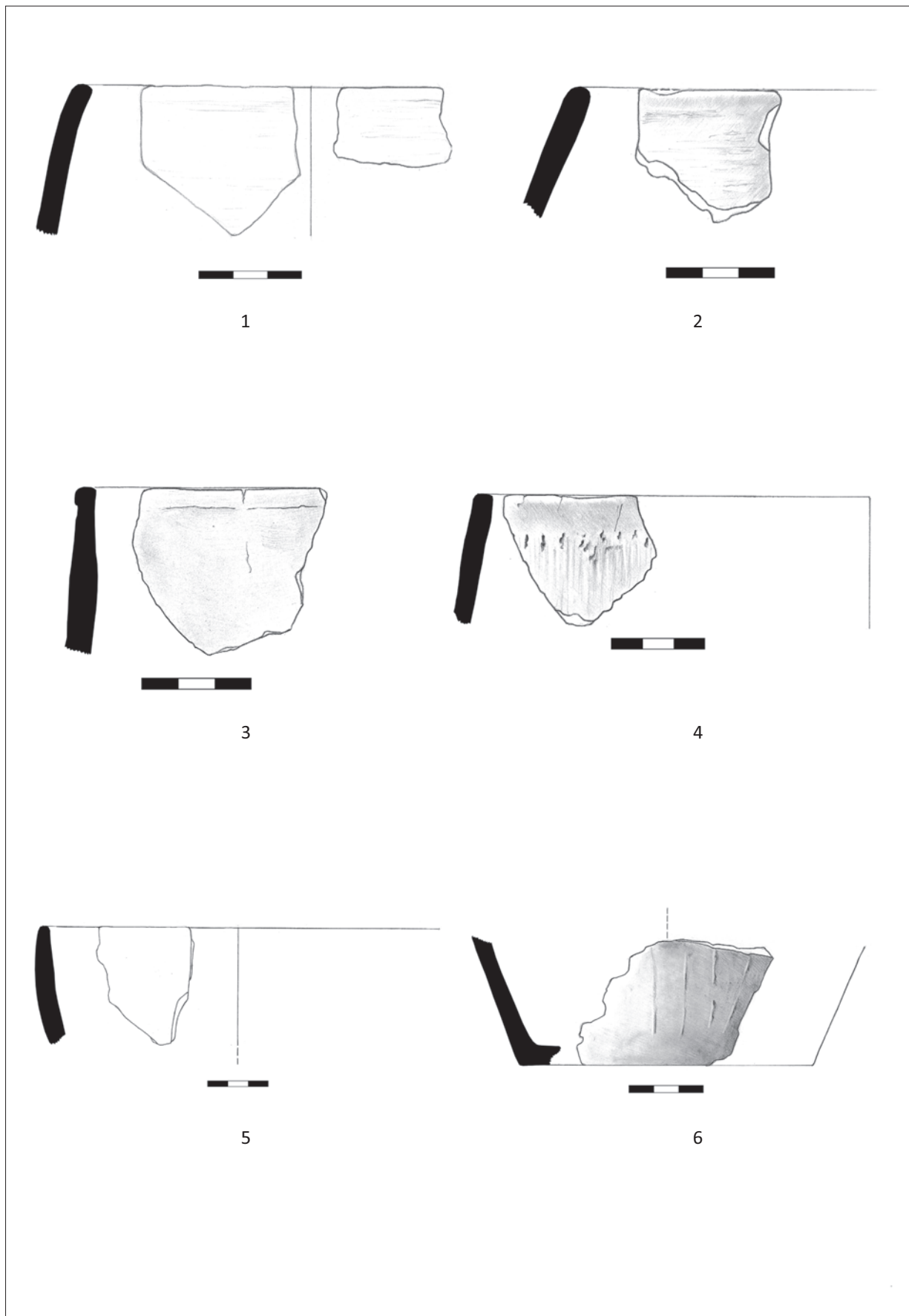
¹⁷ Ehrich – Bankoff 1992, 388; Hertelendi et alii 1995, 242 și Tab. 1.

¹⁸ Ehrich – Bankoff 1992, 389.

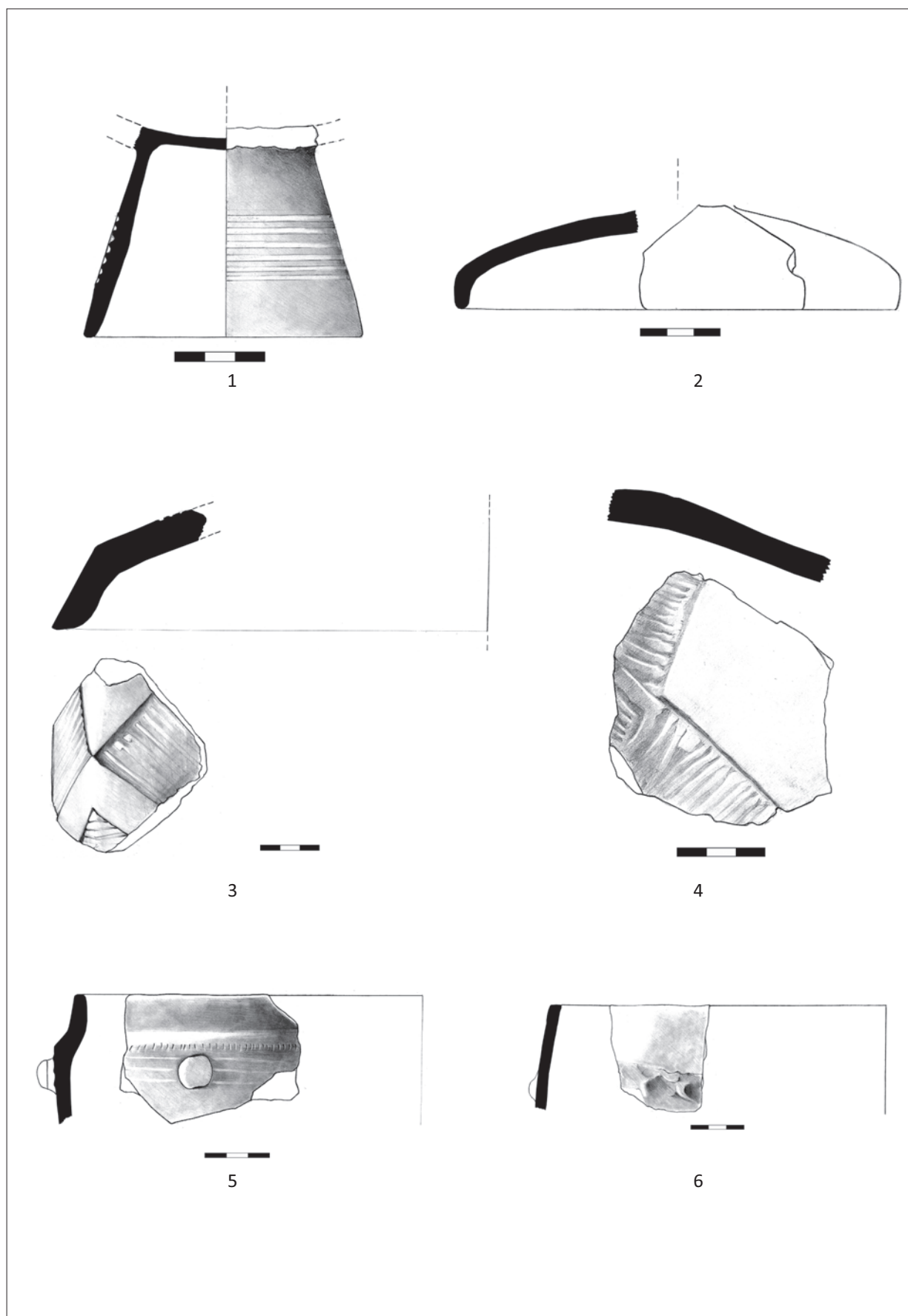
¹⁹ Voinea – Szmoniewski 2012, 7–8.

²⁰ Voinea – Neagu 2008, 16.

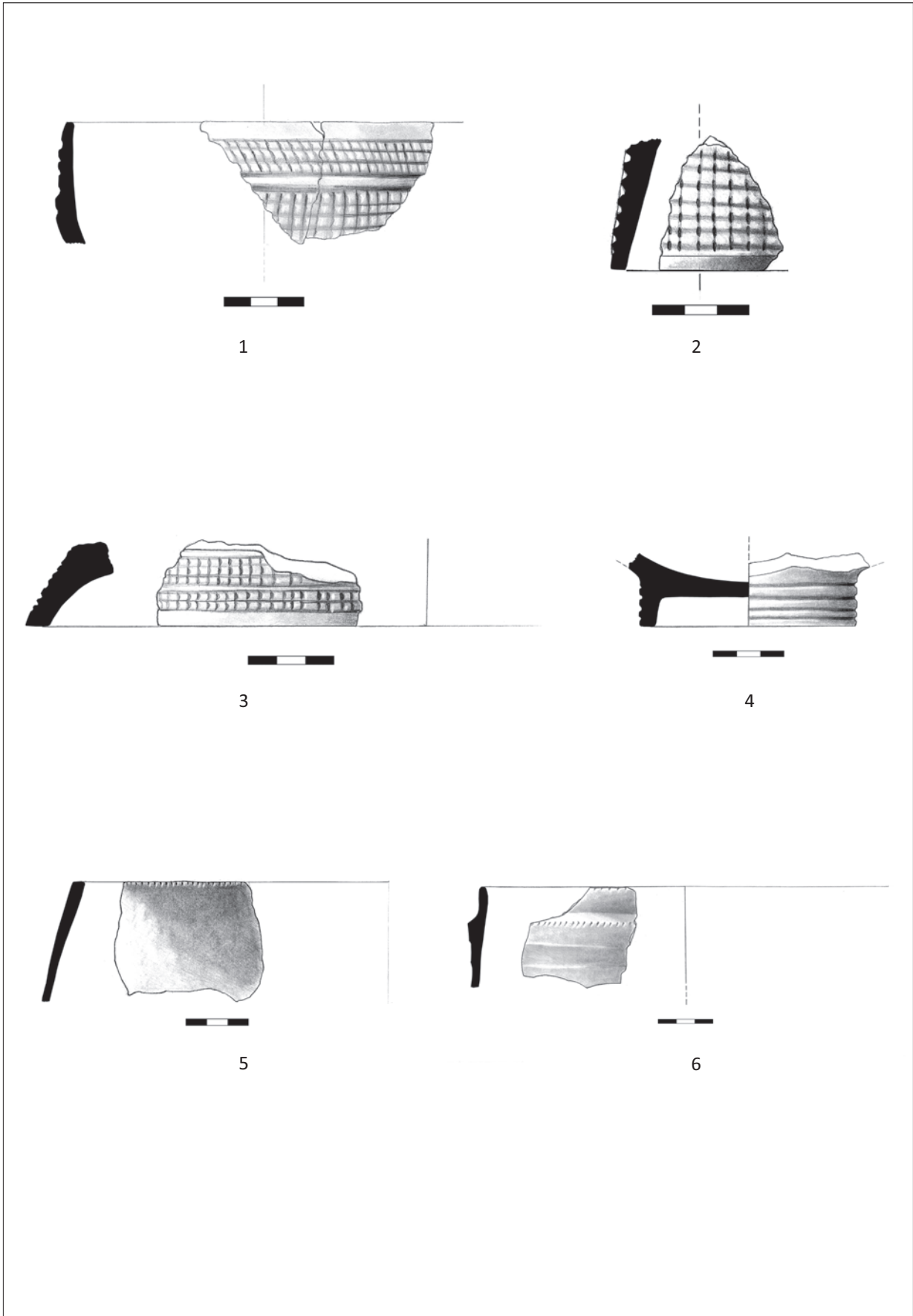
- Makkay 2002
 J. Makkay, *An imported pottery fragment of the Boian culture and its context in the Hungarian Middle Neolithic*, CCDJ XIX, 2002, 56–68.
- Mateescu 1961
 C. Mateescu, *Săpături arheologice la Vădastra*, MCA VII 1961, 59–62.
- Opriș et alii 2012
 V. Opriș, A. Bălășescu, C. Lazăr, *Considerații privind un complex aparținând culturii Boian descoperit în necropola de la Sultana-Malu Roșu, jud. Călărași*, SP 9, 2012, 61–84.
- Șerbănescu 2013
 D. Șerbănescu, *Research on the eneolithic tell of Vlădiceasca, Călărași County – Romania*, în A. Comșa, C. Bonsall, L. Nikolova (eds.), *Facets of the Past. The Challenge of the Balkan Neo-eneolithic*, București, 2013, 312–335.
- Thissen 2013
 L. Thissen, *Middle Neolithic Ceramics from Teleor 003, Southern Romania*, BMJT 5, 2013, 25–123.
- Voinea – Neagu 2008
 V. Voinea, G. Neagu, *Archaeological research at Hamangia III settlement from Cheia (2004–2008)*, Pontica XLI, 2008, 9–34.
- Voinea – Szmoniewski 2012
 V. Voinea, B. Szmoniewski, *Coabitări și simbioze culturale în eneoliticul din Dobrogea. Studiu de caz: Cheile Dobrogei*, Pontica XLV, 2012, 9–25.

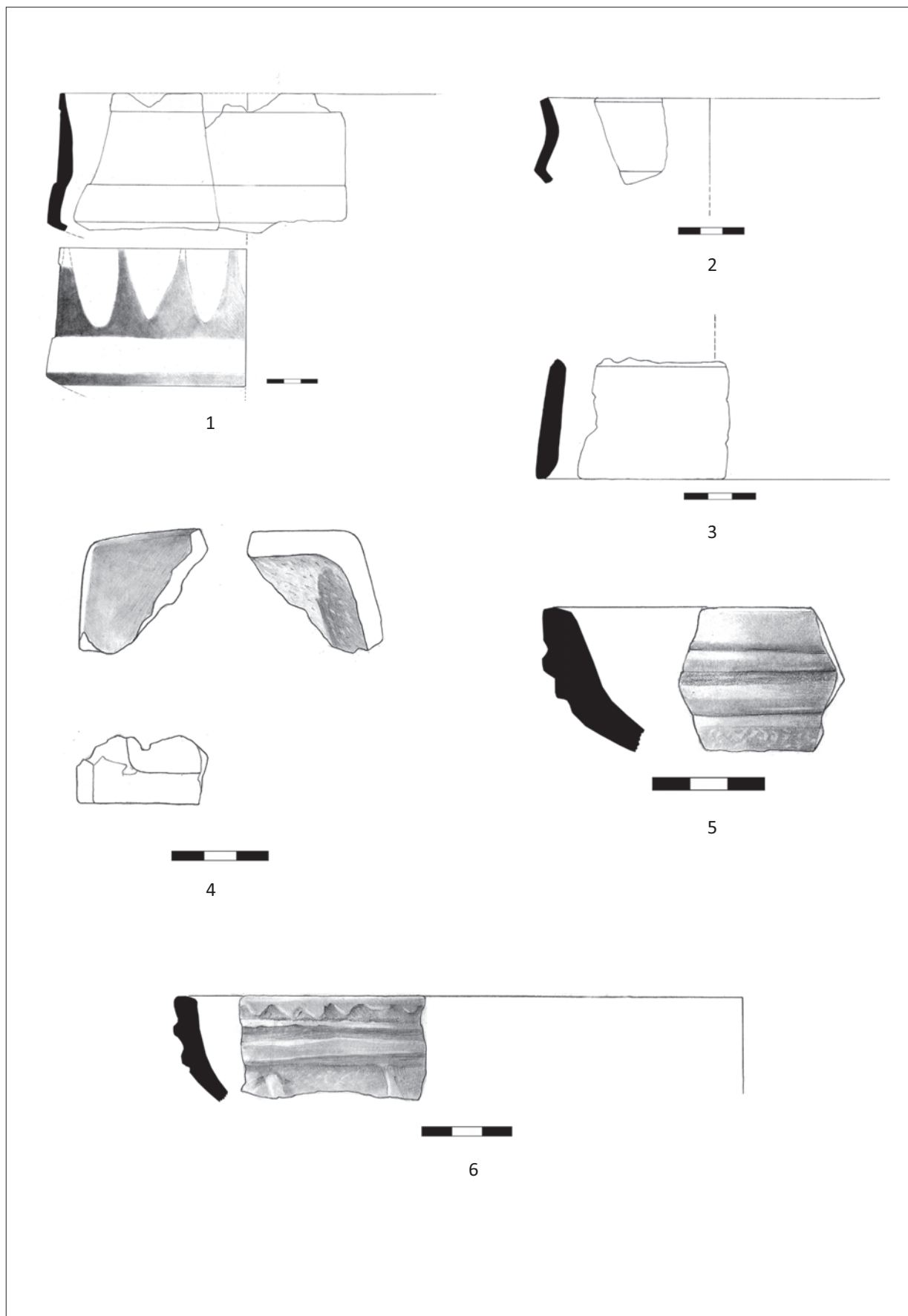
Pl. I. Radovanu-*La Muscalu*. Locuință Boian-Vidra. Ceramică. / *Radovanu-La Muscalu*. Boian-Vidra dwelling. Pottery.

Pl. II. Radovanu-La Muscalu. Locuință Boian-Vidra. Ceramică. / Radovanu-La Muscalu. Boian-Vidra dwelling. Pottery.

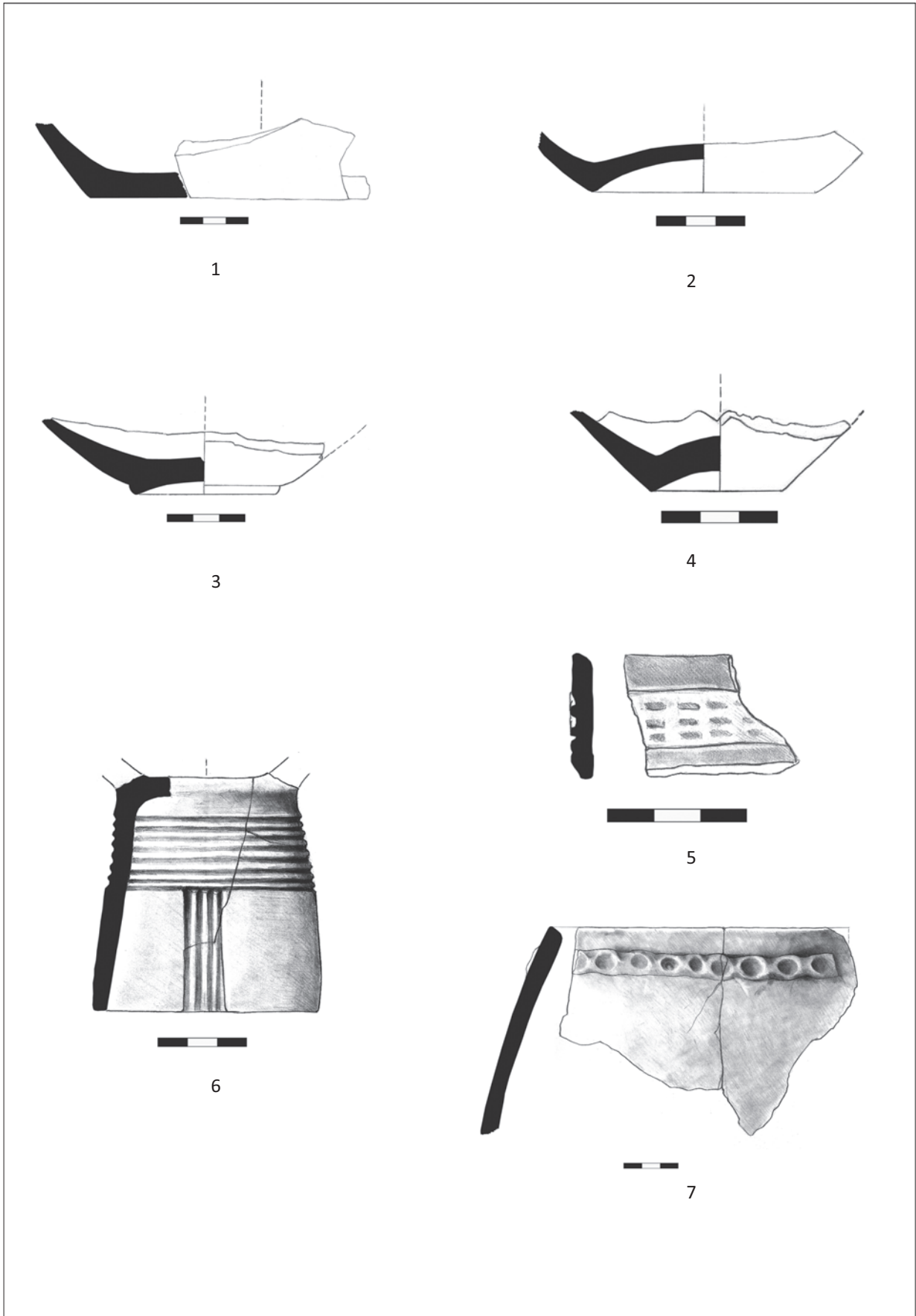

Pl. III. Radovanu-*La Muscalu*. Locuință Boian-Vidra. Ceramică. / *Radovanu-La Muscalu*. *Boian-Vidra dwelling*. Pottery.

Pl. IV. Radovanu-La Muscalu. Nivel Boian-Vidra. Ceramică. / Radovanu-La Muscalu. Boian-Vidra layer. Pottery.

Pl. V. Radovanu-*La Muscalu*. Nivel Boian-Vidra. Ceramică. / *Radovanu-La Muscalu*. Boian-Vidra layer. Pottery.